

IDARI YARGI

Idare, hukuk oznesi olarak iradesini aciklayarak bir eylemde veya islemdede bulunur. Bununla birlikte hukuk duzeninde degisiklik yaratir, yeni unsurlar ekler, kural koyar. Idare hukuku oznesinin eylem ve islemlerinden cikan uyusmazliklara “Idari Yargi” da cozumlenir.

Idari yargi, ayri bir hukuk duzeni olarak kurulmustur. Bunun disinda Adli ve Askeri Yargi duzenleri de bulunmaktadir.

ADLI YARGI

- Hukuk Mahkemeleri (Cocuk, Aile mahkemeleri)
- Ceza Mahkemeleri (Sulh, Asliye, Agir Ceza mahkemeleri)

IDARI YARGI

- Danistay (Temyiz Merci)
- Bolge Idare Mah. (Itiraz Derecesi)
- Idare Mahkemeleri
- Vergi Mahkemeleri

ASKERI YARGI

- Askeri Yuksek Idare Mah.
- Askeri Ceza Mah.

GENEL KAVRAMLAR

Yargi Duzeni: Tek bir yuksek mahkemede birlestirilen mahkemeler Sistemidir.

Yuksek Mahkeme: Altinda alt mahkemelerin bulundugu mahkemeler duzeneginin en ustundeki mahkemedir.

Bolge Idare Mah: Idari yargida BIM’in “istinaf derecesi” olup olmadigi tartisma konusudur. Genel kani BIM’in itiraz derecesi oldugu yonundedir. Kural olarak Danistay temyiz derecesi olmakla birlikte, istisnai olarak BIM temyiz derecesi olabilir. BIM’nin aldigi kararlar kesindir. BIM’e dava acilamaz. (ilk derece mahkemesi olmadigi icin)

Idare ve Vergi Mah; Bu iki mahkeme icin “Idari Mahkemeler” ifadesi kullanilir. Bunlar, genel gorevli ilk derece mahkemeleridir. Istisna olmadigi surece bu kural gecerlidir. Bazi durumlarda Danistay ilk derece mahkemesi olarak gorevlendirilmistir. (Danistay Kanunu m.24) Bakanliklarin duzenleyici islemlerine karsi ilk derece yargi yeri Danistay’dır.

Askeri Yuksek Idare Mahkemesi, altinda ilk derece mahkemesi olmadigi icin, adinda “ yuksek” olsa da gercekte yuksek mahkeme niteliginde degildir.

Uyusmazlik Mahkemesi: Bu uc mahkeme duzeni arasindaki gorev ve hukum uyusmazliklarini cozmekle gorevli mahkemedir.

Idari Yargi Duzeninun Alani: Kural olarak, idari yargi mahkemelerince gorulen, ozel bir duzenleme ile idari yargi alanindan cikarilmayan ve idari yargi duzeninde ele alinmasi konusunda herhangi bir sinirlama bulunmayan uyusmazliklar bu alan icindedir.

Idarenin Sorumlulugunun Niteligi: Idarenin sorumlulugu hukuki bir sorumluluktur, cezai bir sorumluluk degildir.

IPTAL VE TAM YARGI DAVALARI

Idarenin iktisadi duzendeki eylem ve islemleri zarara sebep olabilir. Kisi varligi uzerindeki zararın maddi olarak karsilanmasi soz konusu olabilir. Idare eylem ve islemleriyle hukuk duzeninde bir bozukluk yaratabilir. Ancak idari islemlerle hukuk duzeninde bozukluk yaratilabilir. Hukuki ve maddi bozukluklari giderecek yargi ‘tam yargi’ ve ‘iptal davasi’dir. **Tam yargi davasi**, idarenin kisilerin mal varligi uzerinde yarattigi bozuklugu; **iptal davasi** ise idarenin hukuk duzeninde yarattigi bozuklugu gidermeye yonelikdir. Tam yargi davasi sonucu zarar tazmin edilir. Her iki dava da bir dilekceyle acilir.

Iptal davasi nesnel olup, davayi kimin actiginin onemi yoktur. Iptal davasiyla idare hukuku alanindaki hukuka aykiriliklarin silinmek istenmesi, iptal davasinin nesnelligine isaret eder. Tam yargi davasi ise sahsi davaya yakin oldugundan , davayi acan kisinin belirli bir kisi olmasi gerekmektedir. Tam yargi davasi kisinin mal varligi ve sahsina olan zarara odaklandigi icin daha sahsidir.

Iptal davasi ispat yuku getirmez. Bu yukumluluk yargica aittir. Turk idare mahkemeleri **tahkikci**’dir. Tam yargi ve idari dava da tahkikcidir. Davayi hakimın yurutmesi ilkedir.

Idari yargıda **tevsi yasagi** vardır. Tevsi yasagında, kisinin istediginden fazlasini ya da farklisini vermeme mahkemenin gorevidir Yargilamada bir ongorulebilirlik , bir duzen olmalıdır. Bu sebeple tevsi yasagi soz konusudur. Bununla birlikte deliller bakimından tevsi yasagi olmaz.Yani mahkeme sunulan delillerle yetinmek zorunda degildir

Idari islemlere karsi iptal ve tam yargi davasi acilabilirken, idari eylemlere karsi sadece tam yargi davasi acilabilir, iptal davasi acilamaz.

Tam yargi davasi, idari islemden ya da eylemden kaynaklanabilir, eylemden kaynaklanan zarar soz konusu ise mahkemeye dava basvurusunda bulunmadan once idareden **on karar** alinmasi zorunludur. On karar alindiktan sonra mahkemeye basvurulur. On karar basvurusu bir dilekce ile yapilir.

Dava Surecinin Islemesi: Dava dilekcesi mahkemeye verildikten sonra, ilk once mahkeme tarafından dilekcede on inceleme yapilir ve eger dilekcede noksanlik yoksa mahkeme dilekceyi idareye gonderir. Idare buna yanit verir. (idare yanit vermeme hakkina da sahiptir, istege baglidir yanit.) Idarenin yaniti, mahkeme araciligiyla davaciya bildirilir. Davacinin da bu yanita yanit hakki vardir ve bu da idareye iletir. Idarenin 2. yaniti da tekrar mahkemeye geldikten sonra mahkemede karar verilir.(Bu asama; tekamul, olgunlasma asamasidir)

Ilk derece mahkemesinden cikan bu karara karsi “ kanun yolu” mevcuttur. BIM’e itiraza ya da Danistay’a temyize gidilebilir.

Yurutmeyi Durdurma Talebi: Mahkeme suresince yurutmeyi durdurma talebinde bulunulabilir. Mahkeme yurutmeyi durdurma karari verebilir ya da yurutmeyi durdurma talebini reddedebilir. Bu karara karsi da itiraz yolu mevcuttur. Itiraz, BIM’e ya da Danistay Dava Daireleri’ne gider.

Iptal davasinda yurutmeyi durdurma karari verilebilmesi icin bu kararin islemi etkileyecek bicimde olmasi gerekir.

Iptal davasinin sonucu’nda idari islem iptal edilir. Iptal, islemin yapildigi andan itibaren hukuk aleminden silinmesi demektir. Mahkemenin yaptigi islem idari islem degil, yargilama kararidir. Mahkeme kararlarinin geriye yurumesi bu acidan mumkundur. Hakim iptal kararindan baska bir karar veremez. Iptal davasinda mahkeme yeni bir islem kuramaz, idareye emir veremez, idarenin yerine gecemez. Mahkemenin pasif davranmasi gerekir.

Iptal davasi, idari islemi olumsuzlar.

Tam yargi davasi sonucu’nda ise zararın giderilmesi konusunda bir karara varilir. Bu aktif bir karardir. Hakim ancak zararın tazmini karararini verebilir.

Idari islem ve eylemlerin **dogal yargici** idari yargidir. Dogal yargic, suc islendigi zaman mevcut olan mahkemede yargilanmayi ifade eder.

Anayasa m.125’te “ Idarenin her turlu eylem ve islemine karsi yargi yolu aciktir” demektir. Bu sebeple idarenin yargi denetimini kisitlayan, kaldiran her turlu duzenleme Anayasa’ya aykiri olacaktir.

An m. 56 ‘da Danistay’in gorev ve yetkileri belirtilmistir.

An m.157, Askeri Yuksek Idare Mah.ni duzenler.

An m.158, Uyusmazlik Mahkemesini duzenler.

An m.142, mahkemelerin kurulusunun kanunla duzenlenir demektir.

Idari dava, vatandas ile idare arasinda ortaya cikan uyusmazliklarin cozuldugu yerdir. Ayri idari birimler arasindaki uyusmazliklar da idari davayla gorulur.

Idare hukukunda onemli bir sorun idari eylem ve islemin tanimlanmasidir. Idari yargi duzeninin yetki alanini belirleyen olcutler nelerdir?

- Kamu gucu olcutu
- Hakimiyet tasarruru ve temsiret (devletin malini, mulkunu idare etme)
- Kamu hizmeti olcutu
- Kamusal yurutum

Islem ve eylemi yani irade aciklamalarini nitelendirmek esastir. Iradeyi aciklayan birimin idari teskilata dahil olup olmadigina bakilmalidir. Anayasa’da yurutme alanında belirtilen kurumlardan biri olup olmadigina bakilmalidir. Ancak bu her zaman yeterli olmayabilir.

Organik olcut: Irade aciklamasi kimden cikmistir?

Idari islev olcutu: Soz konusu irade aciklamasinin idari islevle ilgili olmasi gerekir. Kamu hizmeti ve kolluk gucunun kullanilmasiyla ilgili olmasi gerekir.

Kamu gucu ayrıcaliklari ve yukumlulukleri olcutu’nun varligi tespit edilmelidir.

ICRAI ISLEM VE RES’EN ICRA ARASINDAKI FARK

Icrai islem idarenin ayrıcaliklarından biridir. Idarenin tek yanli irade aciklamasiyla hukuk duzeninde veya kisilerin hak ve yetkileri uzerinde sonuc doguran islemleridir. Bu idarenin gorevlerini en iyi sekilde yerine getirebilmesi icin taninan bir ayrıcaliktir.

Res’en icra ise hukuken dogmus sonuclari fiilen gercekestirebilme yetkisidir. Acik bir yetkilendirme soz konusudur. Idare res’en icra yetkisini ancak acik bir yetkilendirme ile kullanabilir.

IDARI ISLEMIN IDARI YARGIDA GORULMESININ ISTISNALARI

Hangi davaların idari yargi alanı dışında tutulduğunu ‘acik yasal duzenlemeler’den ve ‘ictihatlar’dan ogrenebiliriz.

Bir yargi duzeninden baska bir yargi duzenine aktarim yapabilmek icin acik yasal duzenlemelerin yapılması gerekir.

Idari yargi denetiminden cıkarilip Adli Yargi denetimine aktarilan uyusmazliklar sunlardır:

- **Abonman sozlesmelerinden** kaynaklanan uyusmazliklar ictihatlarla Adli Yargiya aktarilmistir. Abonman sozlesmesi “tip sozlesme”dir. Sartlari onceden belirlenmistir. Idare hukukculari Abonman

Sozlesmelerini ozel hukuk sozlesmesi olarak tanimlar. (yorum: idarenin taraf oldugu sozlesmelerin idari sozlesme oldugudur)

- **Fili Yol:** Ictihatlarla Adli Yargiya birakilan bir uygulamadir. Burada idarenin yaptigi islem hem hukuka aykiridir hem de kisinin temel hak ve ozgurluklerini etkilemektedir. Mulkiyet haklarinin ihlali de soz konusu olabilir. Ictihata gore bu tip hukuka aykiri islem idari islem olmaktan cikmistir, bundan dolayi da Adli Yargiya gidecektir. Ornegin idarenin hicbir dayanagi olmadan kisinin mulkiyet hakkini cignemesi. Durum boyle olmakla birlikte bu yol, Turk Idare Hukukunda fazla uygulanmamaktadır.
- **Belediye cezalarına** iliskin kanun hukmu, idari yarginin bu meseleyi cozemeyecegini ve gorevli yerin Adli yargi oldugunu belirtmistir.
- **Gumruk Kanunu, Imar Kanunu, Is Kanunu'ndan dolayi verilen para cezalarına** iliskin yargilama yeri Adli Yargidir.
- **Idare bunyesinde isci calistirdiginda**, isci ile idare arasindaki uyusmazliklar Is Mahkemelerinde gorulecektir.
- **Kanun disi yakalana ve tutuklanan kisinin** zararinin tazmini konusunda Adli Yargi yetkilendirilmistir.
- **Istihkak Davasi** da Adli Yargida gorulur.
- **Fikir ve sanat eserleri, patent hakki ile ilgili uyusmazliklar** da Adli Yargida cozumlenir.
- **Nufus kayitlarina** iliskin kayitlar Asliye Hukuk Mahkemesi'nin karariyla degismektedir .

Bu sayilan uyusmazliklarin net olarak hangi yargilama yerine tabi olacagi uygulamalarda aslinda bu kadar da net degildir.

Iptal davasi olaganustu hallerde bile sinirlendirilamaz, ortadan kaldirilamaz. Ancak yurutmeyi durdurma karari, olaganustu hallerde sinirlendirilabilir.

Hakimler ve Savcilar Yuksek Kurulu kararlarina (An m.159/4) karsi yargi yolu kapatilmistir. Bu kararlar yargi denetimi disinda birakilmistir. A md 54'te Yuksek Hakem Kurulu kararlari kesindir demektedir.

A m.129 Memurlarin gorev ve sorumluluklari, disiplin cezalari ile ilgilidir. Uyarma ve kinama cezalarina iliskin duzenlemeler soz konusudur. Burada dogru olan yorum; uyarma ve kinama cezalarinin yargi denetimi disinda birakildigi degildir. Sadece yargi denetimi disina cikarilabilecegi belirtilmek istenmistir.

SIKI YONETIM KANUNU'nda siki yonetim komutanlarinin yaptigi eylemler yargi disi birakilmistir. Bu sebeple Siki Yonetim Kanunu Anayasa'ya aykiridir.

Hukümet Tasarrufu: Hukümet tasarrufunu hukümetin yargıya mudehalesi olarak algılamamak gerekir. Yargının bazı konuları devletin yüksek güvenliği ile ilgili olduğu için değerlendirmekten kaçınması mümkün olabilir. Yargı işin esasına girmeden, söz konusu durumun idarenin değil hukümetin işi olduğunu soylerse buna hukümet tasarrufu denir. Ancak bu uygulama bizim sistemimizde varlık gösterememistir. Yasama ve Yargı dışında kalan her türlü organdan çıkan işlem idari yargı tarafından kavranır, kavranmak zorundadır.

Tahkim: Tahkimdeki işlemler “tanınma ve tenfiz¹” yoluyla idari yargıda yerini alır. Hakemlik (tahkim) yolu da bir idari yargı yoludur ve yargısız bırakma söz konusu değildir.

Tahkim konusu idari yargı alanında daha çok “ idari sözleşmeler” le ilgili olarak tartışmalara sebep olmaktadır. Bundan dolayı ilk önce “idari sözleşmenin” kısaca tanımlanması yerinde olacaktır.

İdari sözleşmeler, kamu hizmetinin örgütlenmesine, üretilmesine özel kişilerin katılmasını kabul eden, taraflardan birinin idare olduğu, özel hukukta bulunmayacak bazı koşulları barındıran sözleşmelerdir. Tipik örnekleri; “idari hizmet sözleşmeleri” ve ‘imtiyaz sözleşmeleri”dir.

‘Kamu hizmeti imtiyaz sözleşmeleri’ sorun yaratan kısımdır. Her idari sözleşmede bir ihale kısmı ve her sözleşmenin de şartname kısmı vardır. Şartname tipik bir idari sözleşmedir. İdari bir iş sayılıp, idari yargıda görülmesi 1999 yılında duruma müdahale edilmesine ve aynı yıl Anayasada değişiklik yapılmasına sebep olmuştur. Bu konuyu yasal dayanaklar üzerinden ele alırsak;

A m.47 “ devletleştirme ve özelleştirme” başlığında düzenlenmiştir. Maddeye getirilen ek düzenlemede “ devlet, KİT’ler ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından yürütülen işlerden hangisinin özel hukuka tabi olacağını belirler” demektedir.

A m.125/1’e tahkimle ilgili hükümler eklendi aynı yıl. Buna göre “kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyumsuzluklar tahkimle çözülebilir.”

A m.47’de tahkim kavramı geçmese de özel hukuk sözleşmesinden söz edilmesi tahkimi mümkün hale getirmiştir. Bu madde, idari sözleşme ile özel hukuk sözleşmesi arasındaki denge kanunla sağlanacaktır demektedir. Yani bir idari sözleşme yasa ile özel hukuk sözleşmesi haline getirilebilir.

A m.125, idari sözleşmelerden sadece imtiyaz sözleşmesi için tahkim imkanı getirmiştir.

Her idari sözleşmeden önce mutlaka bir ihale aşaması vardır. Bu aşamada ortaya çıkabilecek sorun şu şekilde olabilir: İdarenin böyle bir sözleşme yapma

---

¹ Tanınma ve Tenfiz: Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamların, Türkiye’de icra olunabilmesi; yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır. Yabancı mahkemelerin ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir. Tenfiz davalarında görevli mahkeme asliye hukuk mahkemeleridir.

kararı hukuka aykiri olabilir ya da idarenin ihale iradesini ortaya cikarma asamasinda uyusmazlik olabilir. Bunu 1. tur uyusmazlik olarak adlandiralim.

Idare, özel kisi ile sozlesme (idari ya da özel hukuk) yaparken taraflar arasinda sozlesme yapim asamasinda uyusmazlik cikabilir. Bu da 2. tur uyusmazlik olarak adlandirilsin.

Tartismaya yine kanunsal dayanaklarla devam edersek:

Danistay Kanunu m.24'te ‘ Danistay’in ilk derece mahkemesi olarak tahkim yolu ongorulmeyen kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz sozlesme ve sartlasmalarından dogan idari davalari karara baglar” demektedir. Danistay Kanunu bu haliyle Anayasa’ya aykiridir. Cunku **tahkim, sadece sozlesmenin taraflari arasinda cikabilecek uyusmazliklari cozmek icin kullanilabilecek bir yoldur.** Sozlesmenin 3.kisilere etkisi veya idarenin aldigi kararlarin diger kisileri etkilemesinin hukuk duzeninde yarattigi bozuklugu gidermenin yolu tahkim olamaz. Yani idari yargi yolu bu durumlarda kisilere kapatilamaz. Tahkim varsa idari yargi duzeni alani disina cikilmistir denilemez. Danistay Kanunu 1. ve 2. tur uyusmazliklari ayirmamamis, tahkim varsa idari yargi disina cikilmistir demistir.

Turk idari yargi sisteminde idari sozlesmelerin iptali icin dava acilabiliyor. Tahkimde hakemlik yapanlar idari mevzuata uymak zorundadirlar. Dolayisiyla 3.kisiler idari sozlesmelere karsi - ki bu imtiyaz sozlesmesi olsa bile-iptal davasi acabilirler.

Iptal davalariyla bu tur sozlesmelere olan mudehaleler aslinda bir ‘siyasal katilimi’ da beraberinde getirmektedir. Iptal davasinin sinirlendirilmesi siyasal katilimin da sinirlendirilmesi anlamina gelmektedir. Iptal davalarinin diger bir katkisi da “ idarenin kendine ceki duzen vermesini saglamasi” dir.

Iptal davasinda “ ehliyet” onemlidir. Dava ile menfaat ilgisinin kurulmasi gerekmektedir. Yani dava acanin karar ile ilgili bir menfaat bagi kurmasi gerekmektedir.

ASKERI YUKSEK IDARE MAHKEMESI

1971 Anayasa degisikligi ile Anayasamiza girmistir. 1982 Anayasasi’nin 157. maddesinde yeniden duzenlenmistir. Askeri yargilama duzeni ust mahkemeyi yani temyiz mercini bulundurmadigi icin Anaysaya ve hukuka aykiri bir yargilama duzenidir.

Bir davanin Askeri Yargilama usulune tabi oldugunu anlamak icin su ozelliklere dikkat edilmelidir;

- Asker kisiyi ilgilendirme (askerlik yukumlulugu bunun istisnasidir)
- Askeri hizmetle ilgili olması (bu hususlarla ilgili ‘ asker kisi’ tanimlamasi AYIM Kanunu mad.20’ de aciklanmistir.)

Askeri gerek ve usullerle ilgili olan uyusmazliklar Askeri Idari Yargi duzeninde ele alinir. Askeri gerek ve usuller askeri hizmetle ilgili oldugundan AYIM'de bakilir.

Bu iki sartin ikisi de Askeri Yargida acilacak davada bulunmalidir. Dava konusu islem, askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile; bu durum, davanin Askeri Yargi'da gorulmesine engel degildir.

Jandarmanin gorevleri ;

1. Mulki Gorev: Kolluk yetkisini ifade eder. Ulke icinde kamu duzenini saglamak bu gorev icindedir.
2. Adli Gorev : Yakalama, tutuklama yla ilgili gorevlerdir.
3. Askeri Gorev: Vatan savunmasini ifade eder. Ulke sinirlarini ve toprak butunlugunu korumayi icerir.

Askeri Idari Yargida da tam yargi ve iptal davalari vardir. Jandarmanin mulki goreviyle ilgili cikan uyusmazliklara Idare Mahkemelerinde bakilir. Askeri gorevle ilgili olanlar ise Askeri Idari Yargida bakilir. Emeklilik isleriyle ilgili durumlar, Askeri Yargi kapsamina alinmamistir. Uyusmazlik Mahkemesi Kanunu da bunu soylemektedir.

'Askeri hizmet kosulu', Askeri Idari Yargi duzeninde hem esneklik yaratiyor hem de sorun cikariyor. Askeri hizmetin ne oldugu mahkeme kararlariyla tespit ediliyor.

AYIM iki daireden olusuyor.

AYIM'e karsi temyiz yoluna gidilemiyor. Ilk ve son derece yargi yeri olarak gorev yapıyor. Karari veren mahkemeye 'karar duzeltme' ve 'yargilanmanin yenilenmesi' yollarina basvurulabiliyor.

UYUSMAZLIK MAHKEMESI

Uc yargi duzeni (adli, idari, askeri) arasinda cikan uyusmazliklarin cozume baglandigi mahkemedir. Uyusmazlik mahkemesi 'gorev ve hukum uyusmazligi' uzerinden davalari ele almaktadır.

Gorev Uyusmazligi: Gorev uyusmazligi "olumlu" ve " olumsuz" gorev uysmazligi olarak ikiye ayrilir.

1. **olumlu gorev uyusmazligi;** adli , idari, askeri yargiya bagli iki ayri yargi merciine acilan ve taraflari, konusu, sebebi ayni olan davalarda yargi mercilerinin her ikisinin de kendini gorevli sayan kararlar vermiş olmalarıdır. (UMK m .17) md.17'deki bu tipik durumun gorulmesi cok nadirdir. Genelde UMK m. 10 cok gorulen bir durumdur. Gorulmekte olan bir dava sirasinda davanin taraflarından biri o mahkemenin gorevsiz oldugunu ileri surerek gorev itirazında

bulunur. Gorev itirazi dilekceyle yapılmalıdır. Gorev itirazi hukuk mahkemelerinde en gec 1. oturumda , ceza mahkemelerinde delillerin ikame edilmesinden once, idari yargi yerlerinde dilekce ve savunma evresi tamamlanmadan yapılmis olmalıdır. Eger bu mahkeme itirazi reddederse yani gorevli oldugunda ısrar ederse, gorev itirazında bulunan taraf, korunması istenen yargi duzeninin Bassavcisina basvurur. Ilgili Bassavci ya da Baskanunsozcusu UM'den gorevli merciinin bulunmasını ister.

2. **olumsuz gorev uyusmazligi;** iki ayri yargi duzeni mahkemesinin ikisinin de taraflari, konusu ve sebebi aynı olan davada kendilerini gorevsiz gormeleri ve bu yolla verdikleri kararların kesinleşmiş olması gerekir. Uyumazlığın giderilmesi davanın taraflarınca ve ceza davasıyla ilgiliyse ilgili makamlarca istenebilir. UMK md. 14,19, 20 'de duzenlemeleri vardır.

Hukum Uyumazligi: İki ayri yargi duzeninin aynı konuya ve sebebe iliskin, taraflardan en az biri aynı olan bir dava için farklı kararlar vermesidir. Kararlar arasındaki çelişki yuzünden hakkın yerine getirilmesinin olanaksız olduğu durumlarda hukuk uyumazlığının varlığı kabul edilir. İlgili makam UM'ne basvurarak hukuk uyumazlığının giderilmesini isteyebilir. UMK md.24,25'te duzenlenmiştir.

Yuksek Secim Kurulu, Sayıstay birer yargi duzeni olmadıkları için bunlar ve diğer yargi duzenleri arasında çıkan uyumazlıklarda UM gorevli değildir.

UM, gorevli yargi yerini belirtmek zorundadır. UM en gec 6 ay içinde cevabını vermelidir.

Aynı yargi duzeni içindeki gorev uyumazlıklarını o yargi duzeninin üst mahkemesi çözer. Aynı yargi duzeni içindeki gorevli yargi merciine dilekce göndererek gorevsizlik durumunu çözmek mümkündür.

Bir davanın UM'ne gönderilmesi ve gorevli yargi merciinin belirlenmesinin istenmesi için davanın yargısız kalma ihtimalinin tüketilmiş olması gerekir. Örneğin Asliye Ceza Mah.'nde acılan bir dava bir dilekce ile Asliye Hukuk Mah.'ne gönderilmiş, dava burada İdare Mah gorevli denilerek reddedilmiş olsun, İdare Mah. de kendini gorevsiz sayıp Askeri Yuksek İdare Mah'ne sevk etmiş olsun. Bu asamaya kadar gönderilen davanın hakimsiz kalması söz konusu değil. Eger burada da AYİM gorev reddinde bulunur, Asliye Hukuk mah.ne gorevli olduğunu soylerse, davanın yargısız kalma ihtimali dogmudur (3 yargi duzeni de kendini gorevsiz saymışa). Uyumazlığı kimin çıkaracağı UMK md 14/2 ve 15.md.de gösterilmiştir.

IDARI YARGI DUZENI

Konu itibariyle hangi mahkeme yetkili,
Madde itibariyle (gorev) hangi mahkeme yetkili,
Yer bakımından hangi mahkeme yetkili?
Idari Yargi duzeninde uyusmazliklara ilk derece mahkemesi olarak
nereler bakar?

Idare ve Vergi Mah. genel gorevli ilk derece mahkemeleridir.
Danistay ise özel gorevli ilk derece mahkemesidir.

2576 sayili, BIM, Idare ve Vergi Mah.nin Kurulusu ve Gorevleri
Hakkındaki Kanun'da duzenlemeler bulunuyor.

Mad.6'da vergi mah.leri duzenlenmis ve devletten gelen ve mali
yukumluluk getiren bir islem veya karar varsa vergi mah. ne
gidebilcegimize isaret etmektedir.

Danistay Kanunu md.23/b Danistay'n temyiz derecesi, DK md.24 ise ilk
derece mah. olarak baktigi uyusmazliklari saymistir.

Idarenin cezai sorumlulugu yoktur, hukuki sorumlulugu vardır .
Zarar olmadan sorumluluk olmaz.

Kusursuz sorumlukta idarenin kusuru olmasa bile verdigi zarardan
sorumludur. Burada 'kisisel kusur' ile 'hizmet kusuru' ayrimi
yapılmaktadır. Bununla birlikte kisisel kusurun olması idarenin
sorumlulugunu ortadan kaldirmaz. Kisinin kusuru suc olusturuyorsa bile
kisinin sucundan idarenin kusurunu ayirmak yanlistir. Kisilerin eylemi suc
teskil ediyorsa bile idare, hizmet kusurundan kaynaklanan
sorumlulugundan kurtulamaz.

Ceza yargilaması kisileri ilgilendirirken, idari yargi idarenin
sorumlulugunu ilgilendirir.

Idari yargıda yazılı yargılama yapılır. Istisna olarak kesif yoluna gidilir.
Tanik dinlenmesi, kesif esnasında olur. Mahalli bilir kisi sifatiyle olayla
ilgili kisiler dinlenebilir.

Tek Hakimle Gorulecek Davalar

Idari yargıda bazı davalar kurul yargilamasına tabi tutulmusken bazı
davalarda tek bir hakim gorevlendirilmistir. Bu hakim isin esasi hakkında
tek basına karar verir. Tek hakim tarafından verilen kararlar için kanun
yolu temyiz değil 'itiraz'dir. Kurul kararlarına karşı kanun yolu ise
'teyiz'dir. Bu konu 2576 sayili kanunun 7.md.sinde duzenlenmistir.

Idari Yargıda Yetki Unsuru

Bu konu da 2576 sayili kanunun 2.kisminda md.32'den sonra duzenlenmistir. 32.md iptal, 36.md tam yargi davalarindaki yetki unsurunu ele almistir.

Gorev- madde(konu) irtibatıyla yetki,

Yetki – yer irtibatıyla yetki demektir.

Mahkemede bir dava gorulmeden once o konu icin ozel yetkili bir mahkeme olup olmadigina, daha sonra ise genel yetki unsuruna dikkat edilir.

Idari isleme karsi nerede iptal davasi aciyorsaniz orada tam yargi davasi da acarsiniz.

IYUK (2577 sayili kanun) md 14 dava acma dilekceleri uzerine ilk incelemenin nasil olcagini duzenliyor. Buna gore md. 14/3'te; gorev ve yetki, idari merci tecavuzu, ehliyet, idari davaya konu olacak kesin ve yurutulmesi gereken bir islem olup olmadigi, sure asimi, husumet konulari dilekce uzerinden incelenir.

Inceleme sonucu gorev ve yetki konusunda bir aykirlilik varsa yani adli ve askeri yarginin gorevli oldugu konularda idare mahkemesine basvuru yapilmis 'davanin reddine' karar verilir. Idari yarginin gorevli oldugu konularda olup da yetkili veya gorevli olmayan mahkemede acilan davanin (vergi mahkemesi gorevliyken idare mahkemesine basvurmusssaniz) gorev veya yetki yonunden reddedilip dava dosyasinin gorevli/yetkili mahkemeye gonderilmesine karar verilir. (IYUK md. 15)

• Kisaca belirtirsek; **yargi duzeni yanlisligi varsa davanin reddi, gorev veya yetki yanlisligi varsa, gonderme karari alinir.**

Kanun yolu: Mahkeme kararinin bir baska yargi merciince kontrolunu saglayan mekanizmadir. Yargilama esnasinda verilen her karara karsi kanun yolunun bulunmasi gerekir.

Birkac ornek verirsek;

Idari yargi- adli yargi arasinda tartismali bir dava icin; kanun yolu aciktir.

Yargi duzeni yanlisligi vardir, dava reddedilir, kanun yolu aciktir.

Idare mah.- vergi mah arasindaki dava icin; kanun yoluna gidilemez, gorev ve yetki yanlisligi vardir, gonderme karari alinir, kanun yolu kapalidir.

Ankara'da acilmasi gereken dava Istanbul'da acilmissa; (yargi duzeninin dogru oldugu varsayimi altinda) gorev ve yetki yanlisligi, gonderme karari alinir, kanun yolu kapali, kanun yoluna gidilemez.